

¹ Клейменова С. М. Авторські правовідносини як форма реалізації правомочностей суб'єктів авторського права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / С. М. Клейменова; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2004. – 20 с. – С. 10.

² Ульянова Г. О. Захист авторських прав у правовідносинах, які виникають у зв'язку з рекламою: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г. О. Ульянова; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2008. – 20 с. – С. 9.

³ Штефан О. О. Позовне провадження у справах з авторських і суміжних правовідносин у цивільному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. О. Штефан; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2000. – 18 с. – С. 11.

⁴ Рішення Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 22.04.2013 року. Справа № 2-86/11 // [Електронний ресурс]. – Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31002564>; Рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 06.09.2013 року. Справа № 752/6963/13-ц // [Електронний ресурс]. – Єдиний державний реєстр судових рішень. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33659659>

Резюме

Тарасенко Л. Л. Захист авторських прав: процесуальні аспекти.

У статті досліджувалися проблемні питання розгляду судових спорів щодо захисту авторського права. Здійснено аналіз правових норм процесуального законодавства щодо особливостей захисту авторських прав, зокрема, щодо особливостей звернення до суду, щодо суб'єктного складу цієї категорії справ, щодо особливостей доказування, в тому числі у разі порушення авторських прав в мережі Інтернет. Проаналізовано теоретичні позиції, які висловлені в науковій літературі, та судову практику, в тому числі позиції вищих судових інстанцій, з тематики наукового дослідження. Зроблено висновки щодо необхідності зміни законодавчих положень про підсудність, щодо права на звернення до суду, щодо розподілу обов'язку доказування у вказаній категорії справ, а також висунуто інші пропозиції для усунення суперечностей та колізій правового регулювання цих відносин.

Ключові слова: авторське право, суд, захист, автор, позивач, відповідач, докази.

Резюме

Тарасенко Л. Л. Защита авторских прав: процессуальные аспекты.

В статье исследовались проблемные вопросы рассмотрения судебных споров по защите авторского права. Осуществлен анализ правовых норм процессуального законодательства относительно особенностей защиты авторских прав, в частности, об особенностях обращения в суд, по субъектному составу этой категории дел, об особенностях доказывания, в том числе в случае нарушения авторских прав в сети Интернет. Проанализированы теоретические позиции, высказанные в научной литературе, и судебную практику, в том числе позиции высших судебных инстанций, по тематике научного исследования. Сделаны выводы о необходимости изменения законодательных положений о подсудности, о праве на обращение в суд, относительно распределения обязанности доказывания в указанной категории дел, а также выдвинуто другие предложения для устранения противоречий и коллизий правового регулирования этих отношений.

Ключевые слова: авторское право, суд, защита, автор, истец, ответчик, доказательства.

Summary

Tarasenko L. Procedural aspects of copyright protection cases.

The article examines issues of consideration of litigation to protect copyright. There was done the analysis of legal peculiarities of copyright protection cases. Theoretical positions and court practice on the subject of research were analyzed. Proposals to eliminate the contradictions and conflicts of legal regulation of these relations were done.

Key words: copyright, protection court, author, litigant, defendant, evidence, proof.

УДК 347.7

М. М. ЯШАРОВА

Марія Миколаївна Яшарова, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

ОСОБЛИВОСТІ ПАТЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРОМИСЛОВО РОЗВИНЕНИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ТА КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ

Національне право кожної країни має свої особливості. У рамках даної теми висвітлюються найважливіші особливості патентного права найбільш розвинених капіталістичних країн: США, ФРН, Японії, Франції, Великобританії, Швейцарії.

Особливості патентного права США. Основним джерелом права є патентний закон 1952 р. з наступними змінами, з яких найбільш значні внесені в грудні 1980 року. Найважливіший підзаконний акт, що регламентує порядок видачі патентів – Правила діловодства в Патентному відомстві США по патентних спра-

вах («Патентні правила»). Офіційним джерелом права є також судові прецеденти: судові тлумачення законів при їх застосуванні в конкретних спірних випадках. Суб'єктом первинного права на патент визнається «перший дійсний винахідник». Тому при визначенні новизни винаходу, що патентується, юридичне значення надається не тільки дню подачі заявки, а й даті створення винаходу. У разі необхідності заявник повинен довести, на яку найбільш ранню дату він або його правопередник мав на території США в кресленні, моделі і т.п. розроблений працездатний варіант винаходу. Це і є його дата створення. Необхідної новизни немає, якщо тотожне технічне рішення було відомо раніше цієї дати. Новизна повинна зберегтися і на дату подання заявки в патентне відомство, але щодо цієї дати встановлена річна пільга за новизною: не протиставляються друковані видання, опубліковані в межах 12 місяців до дати подання заявки, і факти публічного застосування даного або тотожного технічного рішення в зазначеному періоді. Якщо тотожне технічне рішення відомо з раніше поданої заявки або патенту, виданого не більше ніж за рік до пріоритетної дати наступної заявки, між нею і попередньою заявкою (або патентом) оголошується в «пріоритетне зіткнення» – суперечка, розглянута за особливими правилами в спеціальному підрозділі патентного відомства: палаті пріоритетних зіткнень. Право на отримання патенту зазвичай визнається за тією з сторін спору, яка має перевагу за доведеною нею датою створення винаходу¹.

Патент видається за одноступеневою процедурою експертизи патентоспроможності, в ході якої перевіряється відповідність критеріям об'єкта патентоспроможного винаходу, новизни і неочевидності. Особливості діловодства з видачі патентів у США такі:

- а) дозволяється розділяти, виділяти матеріали патентних заявок зі збереженням пріоритету «батьківської» заявки і замінювати розглянуту заявку заново складеною;
- б) при наявності передбачених законом підстав та умов клопотати про позачергове прискореного розгляду заявки;
- в) після видачі патенту клопотати про повторну експертизу патентоспроможності, якщо виявлено джерело попередньої інформації, не враховане при першій експертизі;
- г) клопотати про внесення змін до патентного опису або в патентну формулу, якщо в них виявлені деякі неточності чи помилки (перевидання патенту).

Виданий патент діє 17 років, рахуючи з дня видачі. За підтримання чинності в дії введені в 1980 р. мита, внесені три рази протягом цього терміну: через три з половиною роки, сім з половиною років і одинадцять з половиною років, рахуючи від дати видачі.

Предметні межі патентної монополії визначаються в межах, окреслених патентною формулою, виходячи з наведених у патентному описі прикладів і технічних еквівалентів до них. Виданий патент може бути оскаржений, як правило, лише шляхом пред'явлення зустрічного позову проти позову патентовласника, що провокують переслідування за порушення патенту. У 1980 р. введена своєрідна процедура ревізії дійсності виданого патенту шляхом порушення у патентному відомстві клопотання про проведення повторної експертизи, якщо до клопотання може бути докладено документальний доказ початкової непатентоспроможності захищеного патентом технічного рішення².

Щодо патентного права ФРН, то тут основним джерелом є патентний Закон 1981 року. Діє також закон про службові винаходи і технічні удосконалення, який оголосив їх власністю наймача. Право на патент має винахідник або його правонаступник. Критерії патентоспроможності уніфіковані на основі Страсбурзької угоди. Передбачена автоматична публікація заявки через 18 місяців від пріоритетної дати. Опублікована заявка, що не піддавалася експертизі, дає тимчасову обмежену охорону винаходу (третім особам не заборонено його використовувати, але в разі використання вони повинні платити власнику заявки помірну винагороду). Виключне право виникає в результаті видачі патенту. Він видається за одноступеневою експертизою патентоспроможності, яка проводиться тільки за спеціальним клопотанням заявника чи третьої особи. Клопотання може бути порушено не пізніше семи років з дня подачі заявки (відстрочена експертиза). Патент діє 20 років, рахуючи з дня подачі заявки, якщо заявка подана після 1 червня 1978 року. Термін дії патенту за більш ранніми заявками – 18 років. Проти видачі патенту може бути подана апеляція в патентне відомство протягом трьох місяців з дня видачі. Після закінчення цього терміну патент може бути оскаржений у Федеральному патентному суді. Особливість закону 1981 р. – правило про «внутрішній пріоритет», аналогічне правилу заміни заявок (заявок, що продовжуються) в патентній праві США: на підставі заявки, поданої в Патентне відомство ФРН, можна протягом 12 місяців подати перероблену заявку на той самий винахід, зберігши пріоритет попередньої заявки, яка в такому випадку відпадає. В іншому патентне право ФРН має риси, характерні для патентного права інших європейських капіталістичних країн, що входять в Європейське економічне співтовариство.

У патентному праві Японії основним джерелом права є патентний закон 1959 р. із змінами, внесеними в 1970, 1975 і 1978 роках. Право на патент належить винахідникові або правонаступнику. Службовий винахід належить винахіднику, якщо він не поступився своїм винахідом роботодавцю. Договори про уступку права на майбутні винаходи вважаються недійсними. Однак наймачеві належить право безперешкодного і безоплатного використання службового винаходу, запатентованого його службовцем (проста безоплатна ліцензія за законом). Критерії патентоспроможності: промислова придатність, відносна світова новизна і високий винахідницький рівень технічної ідеї, зрозумілий як неочевидність. Нові пристрої, що не задовольняють умови високого рівня технічної ідеї, можуть бути захищені в якості корисної моделі (заявка на патент може бути перетворена на заявку на корисну модель протягом 30 днів після отримання відмови у видачі патенту

за вказаною мотивацією). Заявка на патент публікується через 18 місяців з дня пріоритетної дати. Опублікована заявка, що не проходила експертизу патентоспроможності, створює тимчасове обмежене право на винахід: використання описаного винаходу не заборонено, але бажаючий використовувати зобов'язаний платити звичайну ліцензійну винагороду. Експертиза патентоспроможності проводиться тільки за клопотанням заявника або третьої особи, що допускається не пізніше семи років з дня подачі заявки. Експертиза заявки двоступенева, тобто з акцептом і викладенням заявки, якщо на першому місці не виявлено перешкоди до видачі патенту. Акцепт заявки створює тимчасову заборону використання винаходу третіми особами. Останні можуть подати заперечення проти акцепту в двомісячний термін, і тоді розгляд заперечення здійснюється за участю його подавця та заявника (другий ступінь експертизи). При ненадходженні або відхиленні заперечення (повністю або частково) видається патент, що закріплює виключне право. Термін дії патенту – 15 років від дня публікації заявки, але не більше 20 років з дня її подачі. Предметні межі патентної монополії практично ніколи не поширюються за межі буквальної патентної формули, але суди нерідко тлумачать патентну формулу більш вузько, використовуючи для цього різні приводи, які отримують з тексту заявочного опису і аргументів заявника на захист його заявки на стадії діловодства за нею. В іншому для патентного права Японії характерні риси, властиві праву країн до законодавства німецького типу (але слід мати на увазі, що з 1976 р. введена пряма охорона хімічних і лікарських речовин)³.

У патентному праві Франції основним джерелом права є патентний закон 1978 р., що є удосконалення патентного закону 1968 року. Право на патент визнається за винахідником або його правонаступником. Право на службовий винахід закон 1978 р. закріпив за роботодавцем. Критерії патентоспроможності уніфіковані на основі Страсбурзької угоди. Передбачено два види охоронних документів на пропозиції, що задовольняють ці критерії патентоспроможності: патент (терміном на 20 років від дня заявки) або, за вибором заявника, свідоцтво про корисність (строком на шість років з дня заявки). Обидва документи дають однакові монополійні права на винахід, але порядок їх видачі різний. Свідоцтво про корисність видається за класичною явочною системою, а патент – за модифікованою явочною системою, особливою якої є проведення перед видачею патенту пошуку релевантної інформації зі складанням звіту про пошук, який додається до патенту в якості його невід'ємної частини і може бути придбаний за плату третіми особами в патентному відомстві. Звіт про пошук допомагає третім особам, заявнику і, у випадку та оспорювання виданого патенту, також і суду скласти власне судження про відповідність запатентованого винаходу критеріям патентоспроможності (новизна і неочевидність). Заявка на патент публікується автоматично через 18 місяців з дня пріоритету. Дії щодо використання винаходу, вчинені третіми особами після публікації заявки або після індивідуального оповіщення про факт її подання, вважаються порушенням прав за згодом виданим патентом. Термін дії патенту – 20 років, рахуючи з дня подачі заявки. Патентне відомство має право відмовити у видачі патенту, якщо патент проситься на об'єкт, що не належить до кола патентоспроможних, об'єктів. Згідно із законом 1978 р. воно також наділене правом відмовити у видачі патенту у разі, коли зі звіту про пошук явно випливає, що пропозиція, як вона заявлена, не має відмінностей від джерела, зазначеного у звіті про пошук, а заявник не вніс у формулу уточнень після отримання такого звіту про пошук. Це нововведення значно зблизило процедуру видачі патентів у Франції з перевіркою системою видачі патентів, що передбачає не тільки проведення пошуку інформації, а й експертизу патентоспроможності в патентному відомстві. В іншому патентному праву Франції властиві риси, характерні для патентного права інших капіталістичних країн – членів Європейського економічного співтовариства.

Основним джерелом патентного права Великобританії є патентний закон 1977 р., а найважливішим підзаконним актом, що регламентує видачу патентів, – патентні правила 1978 року. Також офіційним джерелом права є судові прецеденти. Право на патент визнається за винахідником або його правонаступником. Закон 1977 р. встановив, що наймач є правонаступником, якщо винахід є службовим. Але винагороду автору він зобов'язаний платити тільки за видатний винахід. Критерії патентоспроможності уніфіковані на основі Страсбурзької угоди. Патентна заявка публікується через 18 місяців після пріоритетної дати і з дня її опублікування виникає виключне право на винахід (заборона його використання третіми особами). У діловодстві за заявкою є такі особливості:

а) допускається подача спрощеної заявки, що не задовольняє звичайні формальні вимоги; така заявка закріплює дату пріоритету, якщо у встановлений термін буде подана правильно оформлена заявка;

б) після закріплення дати пріоритету діловодство за заявкою починається тільки за спеціальним клопотанням, а його ненадходження у встановлений термін призводить до втрати пріоритету;

в) перша стадія діловодства за заявкою – перевірка, дотримання формальних вимог і пошук релевантної інформації, що завершується врученням заявнику звіту про пошук;

г) друга стадія діловодства – експертиза патентоспроможності – проводиться також лише за спеціальним клопотанням заявника, яке може бути подано в шестимісячний строк з дня публікації щодо готовності звіту про пошук. Експертиза патентоспроможності – одноступенева, що завершується рішенням про видачу патенту або про відмову в його видачі. Особи, які подали в патентне відомство свої зауваження про непатентоспроможність винаходу, описаного в опублікованій заявці, не стають учасниками процесу експертизи.

Термін дії патенту – 20 років, рахуючи з дня подачі правильно оформленої заявки, якщо дата заявки не раніше 1 червня 1967 року. Патенти за заявками з більш ранньою датою мали термін дії 16 років, але у виняткових випадках могли бути продовжені. За підтримання чинності в дії необхідно вносити щорічне мито під страхом припинення дії патенту. Але патент, що втратив силу через несплату мита, може бути відновлений

за клопотанням колишнього патентовласника, поданого в межах одного року зі сплатою запропонованого мита. Патентне відомство наділене правом розглядати спори про відповідальність за порушення патенту, якщо такий спір передано йому на дозвіл за взаємною згодою сторін спору.

В іншому патентному праву Великобританії властиві основні риси, характерні для патентного права країни, що бере участь у Європейському економічному співтоваристві.

У патентному праві Швейцарії основним джерелом права є патентний закон 1954 р. зі змінами, внесеними в 1976 році.

Право на винахід належить винахіднику або правонаступнику. Право на службовий винахід належить наймачеві в силу спеціальної вказівки в законі.

Критерії патентоспроможності уніфіковані на підставі Страсбурзької угоди, але особливість полягає в тому, що неопубліковані заявки не включені в стан техніки для оцінки новизни винаходу (вони протиставляються не за новизною, а за принципом «старшого права»).

Патенти видаються за явочною системою, за винятком патентів на винаходи, що пов'язані з виробництвом годинників і текстилю. Зазначені винаходи патентуються за перевіркою системою з двоступеневою експертизою патентоспроможності. Термін дії патенту – 20 років, рахуючи з дня подачі заявки (у тому числі і патентів, виданих до 1 січня 1978 р., коли було встановлено цей строк дії, якщо раніше видані патенти зберігали силу на цю дату).

Патентне право країн має ряд особливостей, викликаних соціально-економічними умовами їх розвитку.

Історично в цій групі країн, в минулому колоніальних володіннях і економічно залежних територіях, патентно-правове регулювання було введено метрополіями для забезпечення комерційних інтересів своїх підприємств. З цією метою панівна держава насаджувала на підвладних територіях відомі їй методи правового регулювання, застосовуючи, таким чином, там свій тип законодавства. Тому в країнах, залежних від однієї метрополії, був створений порівняно однаковий патентно-правовий режим. Поряд з наведеними факторами, багато з яких мають антиімперіалістичний характер (прагнення правовими засобами сприяти національному винахідництву та застосування винаходу, а в зв'язку з цим і обмежити права патентовласників), на розвиток патентного законодавства впливає і політична некапіталістична орієнтація держави, завдяки якій національне законодавство починає формуватися під впливом правових концепцій соціалізму.

Взаємодія різних факторів привело до появи в патентному праві країн, що звільнилися наступних спільних рис.

По-перше, відбулася відмова від норм, що мали явно виражений колоніальний характер і дозволяли автоматичне поширення дії патенту колишньої метрополії на їх територію (у країнах французького типу законодавства) або реєстрацію британського патенту (в деяких країнах британського типу законодавства), або видачу ввізного патенту (в деяких країнах Латинської Америки і Африки).

По-друге, стали забезпечуватися умови, що сприяють практичному застосуванню винаходів. Їх створення досягається різними правовими засобами. У деяких країнах (Індія, Нігерія) закон надає державі (в особі підприємств насаперед державного сектору) можливість використовувати окремі винаходи в своїх інтересах без отримання спеціального на те дозволу з боку патентовласника. Причому, таке використання може бути як оплатним, так і безоплатним. У результаті патент, виданий на окремі види винаходів, що мають велику соціальну чи економічну важливість (зокрема, способи отримання лікарських речовин і самі речовини, ввезені з-за кордону), не стає правовою перешкодою для практичної реалізації винаходів і, по суті, є патентом, на який як би видана офіційна примусова ліцензія.

По-третє, новим законам властиво в тому або іншому ступені обмеження прав патентовласників. Воно досягається різними способами, в тому числі і тими, які вже називалися, а саме: скасуванням розповсюдження в будь-якій формі дії іноземних патентів на території окремих держав; введенням спеціальних охоронних документів, по суті, що знімають заборону на використання; прийняттям у деяких країнах правил за вільним використанням винаходу. До їх числа належить також скорочення термінів дії патентів. Так, в Мексиці для всіх видів охоронних документів він встановлений в 10 років з дати видачі. Такий же термін встановлений і в країнах-учасницях ОАПІ (Африканська організація інтелектуальної власності), але з обчисленням його з дати подачі заявки і, крім того, з допущенням продовження двічі на п'ять років за умови неодмінного промислового використання в країні Союзу.

По-четверте, нові закони ряду країн (Алжир, Нігерія, Судан, країни – учасниці ОАПІ, Шрі-Ланка), виходячи з необхідності контролювати вихід за кордон валютних коштів, передбачають проведення спеціальної перевірки самого факту укладення ліцензійних угод з іноземними партнерами та його умов. В Індії необхідність здійснення такого контролю прямо в патентному законі не обумовлено, але він обов'язково застосовується на практиці.

По-п'яте, в країнах, що розвиваються, стає помітним прагнення до створення регіональних патентних систем, заснованих на єдиному законодавстві (Колумбія, Еквадор, Перу, де діють уніфіковані норми, закріплені рішенням 85 Комісії Картахенської угоди), або систем з більш високим рівнем правової інтеграції, коли єдине законодавство або комплекс єдиних норм застосовуються в поєднанні з роботою загального патентного відомства (країни-учасниці ОАПІ і АРІПО).

По-шосте, країни, що розвиваються, в силу сформованого міжнародного поділу праці втягнуті в процес економічного обміну з промислово розвинутими державами, не можуть не сприймати ті загальні тенденції в патентному праві, і насаперед у країнах європейської системи, що складаються в ньому останні

десятиліття. Включення до законів країн, що розвиваються, норм і положень, ідентичних чи подібних з правовими розробками капіталістичних країн, може відбуватися або шляхом простого запозичення, або за посередництвом міжнародних угод, в яких ці країни беруть участь або можливості яких вони використовують, або завдяки застосуванню положень типового закону з охорони винаходів, підготовленого БІРПІ з урахуванням тих же новітніх напрямів у розвитку патентного права. Саме тому в ряді нових законів молодих держав містяться положення, уніфіковані або подібні з нормами законодавства країн європейської системи.

Характеризуючи в цілому нове законодавство цих країн, слід зазначити, що названі фактори, які впливають на його розвиток, в основному розпадаються на дві протилежні групи: 1) участь в силу історичних та соціально-економічних причин у міжнародному капіталістичному розподілі праці, коли залежне становище в ньому країн зумовлює і необхідність використання правових норм для задоволення інтересів промислово розвиненого партнера і 2) протилежна спрямованість у політиці молодих держав, яка проявляється у прагненні правовими засобами захистити свою економіку від переважного впливу іноземних держав і тим самим сприяє її національному розвитку.

¹ Інноваційна політика : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Л. І. Федулова, А. А. Мазаракі, Г. О. Андрощук. – К. : Київ. над. торг.-екон. ун-т, 2012. – 604с.

² Нагаєва З. С. Зарубежный опыт обеспечения прав интеллектуальной собственности / З. С. Нагаєва // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 69. – С. 126–131.

³ Правове забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті європейської інтеграції: концептуальні засади: монографія / за науковою редакцією О. П. Орлюк: кол. авторів: В. С. Дроб'язко, А. В. Міндрул, О. О. Тверезенко, Л. І. Работягова, О. О. Штефан та ін.. – К.: НДІ інтелектуальної власності НАПрН України, ТОВ «Лазурит – Поліграф», 2010. – 464 с.

Резюме

Яшарова М. М. Особливості патентного законодавства промислово розвинених зарубіжних країн та країн, що розвиваються.

Стаття присвячена етапам удосконалення патентного законодавства промислово розвинених зарубіжних країн та дослідженню факторів, що впливають на їх розвиток.

Автор розглядає національне право та особливості розвитку законодавства найбільш розвинутих капіталістичних країн, а саме: США, ФРН, Японії, Франції, Великобританії.

Ключові слова: патентне право, об'єкти промислової власності, законодавство зарубіжних країн, інтелектуальна власність.

Резюме

Яшарова М. М. Особенности патентного законодательства промышленно развитых зарубежных стран и развивающихся стран.

Статья посвящена этапам развития патентного законодательства промышленно развитых зарубежных стран и исследованию факторов, влияющих на их развитие.

Автор рассматривает национальное право и особенности развития законодательства наиболее развитых капиталистических стран: США, ФРГ, Японии, Франции, Великобритании.

Ключевые слова: патентное право, объекты промышленной собственности, законодательство зарубежных стран, интеллектуальная собственность.

Summary

Yasharova M. Peculiarities of patent law industrialized foreign countries and developing countries.

The article deals with the stages of development of patent law industrialized foreign countries and the study of the factors influencing their development.

The author examines the national legislation and peculiarities of development of the legislation of most developed capitalist countries: USA, Germany, Japan, France, UK.

Key words: patent law, industrial property, legislation of foreign countries, intellectual property.